

УДК 339.5:311.1

DOI: <https://doi.org/10.32782/2224-6282/181-3>**Вдовин М.Л.**кандидат економічних наук, доцент,
Львівський національний університет імені Івана Франка
ORCID: <https://orcid.org/0000-0001-7699-9744>**Курик Я.І.**здобувач другого (магістерського) рівня вищої освіти,
Львівський національний університет імені Івана Франка
ORCID: <https://orcid.org/0000-0001-6768-9031>**Vdovyn Mariana, Kuryk Yaroslav**
Ivan Franko National University of Lviv

ЗОВНІШНЯ ТОРГІВЛЯ ПОСЛУГАМИ ІСЛАНДІЇ: ВПЛИВ ПАНДЕМІЇ COVID-19

Стаття присвячена дослідженню структури зовнішньої торгівлі послугами Ісландії в період до, під час та після світової кризи, спричиненої пандемією коронавірусу, для виділення ключових характеристик, які необхідно враховувати при побудові політики щодо розвитку національної економіки. Пандемія COVID-19 показала, що раптові та сильні зовнішні обставини можуть внести корективи у світову економіку, особливо в таку делікатну її частину, як міжнародна торгівля послугами. Автори зосередили увагу на аналізі цього впливу на економіку країни, значну частку зовнішньоторговельного обороту якої становлять послуги. Методи кількісного та порівняльного аналізу були використані для характеристики динаміки показників зовнішньої торгівлі Ісландії, таких як експорт, імпорт і баланси в цілому, а також щодо товарів і послуг зокрема, а також частки товарів і послуг у експорті. У статті наголошено, що участь країни у світовій торгівлі послугами є одним із найдоступніших та найефективніших заходів для участі національної економіки, яка бідна на природні ресурси, в міжнародному поділі праці та отримання вигод від співпраці з іншими країнами. За таких умов структура зовнішньої торгівлі послугами потребує особливої уваги щодо диверсифікації та розумного балансування галузей надання та отримання послуг. Автори оцінили зовнішню торгівлю послугами Ісландії, зокрема проаналізували структуру зовнішньої торгівлі, 39,0% в експорті якої в 2019 році становили туристичні та транспортні послуги. Переважання одних видів послуг в експорті та/або імпорті країни може спричинити різке падіння національного добробуту, у разі відсутності спроможності надавати та/або отримувати ці послуги.

Ключові слова: послуги, експорт, імпорт, зовнішня торгівля, міжнародна торгівля, зовнішньоторговельна діяльність, сальдо зовнішньої торгівлі, міжнародний поділ праці, структура зовнішньої торгівлі послугами, статистичні методи.

FOREIGN TRADE IN SERVICES OF ICELAND: IMPACT OF THE COVID-19 PANDEMIC

The article is devoted to the study of the structure of Iceland's foreign trade in services in the period before, during and after the global crisis caused by the coronavirus pandemic to highlight the key characteristics that need to be taken into account when building a policy for the development of the national economy. The COVID-19 pandemic has shown that sudden and strong external circumstances can make adjustments to the world economy, especially such a delicate part of it as international trade in services. Therefore, the analysis of this impact on the economy of the country, a significant share of foreign trade turnover of which are services, cannot be doubted. Quantitative and comparative analysis methods were used to characterize the dynamics of Iceland's foreign trade indicators, such as exports, imports and balances in general, and in terms of goods and in terms of services in particular; as well as shares of goods and services in the country's exports and imports. In addition, these methods were used to find out absolute and relative changes in the structure of foreign trade in services in 2019, 2020 and 2021. And to explain the possible reasons for these changes, the method of abstract logical analysis was also used. Based on the conducted research, conclusions were made about the effectiveness of the structure of foreign trade of Iceland, as well as the expediency of orienting a national economy to the provision of one or two, or three interrelated types of services. In the study process, bar-line combination charts were used to display the dynamics of Iceland's exports, imports and foreign trade balances in general, and in terms of goods and in terms of services in particular; line charts – to display the dynamics of shares of goods and services in the country's exports and imports; a table – to compare the structure of Iceland's foreign trade in services in terms of value (in billions of ISK) and relative terms (as a part of the whole, in percentages) in 2013 and 2019–2021. This study will allow us to take a fresh look at the issue of the formation of the structure of the national economy and take into account the need for diversification and reasonable balancing of the country's foreign trade activities.

Keywords: services, export, import, foreign trade, international trade, foreign trade activity, foreign trade balance, international division of labor, structure of foreign trade in services, statistical methods.

JEL classification: F10, C10, C40

Постановка проблеми. Зовнішня торгівля послугами в умовах науково-технічного прогресу та глобалізації світової економіки дозволила бідним на природні ресурси країнам брати активну участь в міжнародному поділі праці і цим забезпечувати стабільне зростання

добробуту власного населення. Тому аналіз зовнішньої торгівлі послугами є невід'ємною частиною оцінки економічного розвитку країни. Однак криза, спричинена пандемією COVID-19, сколихнула всю світову економіку, а найбільше від неї постраждала міжна-

родна торгівля послугами в силу невід'ємних її особливостей, які передбачають більший рівень залучення фізичних осіб, на переміщення яких були накладені основні карантинні обмеження, порівняно з міжнародною торгівлею товарами. Ісландія є черговим прикладом країни, бідної на природні ресурси, але з значною часткою послуг у зовнішній торгівлі та високорозвинутою економікою. Тому, на нашу думку, варто проаналізувати вплив коронавірусу на експортні та імпорتنі потоки послуг в Ісландії, що допоможе у формуванні політики розвитку національної економіки.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Багато вітчизняних і світових вчених і дослідників приділили увагу вивченню ролі міжнародної торгівлі у національній економіці та світовому господарстві. Варто виділити таких українських вчених як Е.В. Пахуча [1], А.О. Сімахова [2], Н.А. Супрун і Т.Л. Боднарчук [3], О.В. Ханова та В.В. Смаль [4], Г.В. Голубова [5], В.Г. Панченко та Н.В. Резнікова [6] тощо. Зарубіжні дослідники, такі як Д. Фурцері, С.А. Ханнан, Д.Д. Острі й Е.К. Роуз [7], Б.У. Маршан [8] і Р. Гарідзірай [9], також вивчали міжнародну торгівлю. Що стосується досліджень зовнішньоторговельної діяльності Ісландії, то Х. Б'ярнасон провів глибокий і всеосяжний аналіз внеску міжнародної торгівлі в трансформацію ісландської економіки від скотарського господарювання до механізованого рибальства протягом 1870–1914 років [10]. Ф. Брідон і Т.Г. Петурсон проаналізували потенційну зміну результативності зовнішньої торгівлі Ісландії, у разі якби країна в 2006 році вступила в Європейський Союз та Економічний і монетарний союз ЄС [11]. Крім цього, Б.Г. Ейнарсон та інші під егідою Центрального банку Ісландії дослідили структуру виробництва та експорту країни, а проаналізовані показники порівняли з аналогічними показниками інших розвинених країн [12]. Бурхливий розвиток туризму у 2010–2016 роках та перетворення його на один з головних драйверів ісландського експорту й економічного розвитку проаналізував У. Бевер у статті для Міжнародного валютного фонду [13]. Велика кількість наукових праць присвячена також ЗТД України, зокрема про прогнозування макроекономічних показників України описано у [14], а про експорт послуг України у доковідний період та під час пандемії COVID-19 – у [15].

Огляд наукових праць свідчить про те, що незважаючи на велику кількість досліджень на дану тему, вже ж недостатньо уваги приділено зовнішній торгівлі саме послугами та впливу пандемії COVID-19 на обсяг експорту та імпорту послуг різних країн світу, зокрема й Ісландії. На нашу думку, зовнішня торгівля послугами країн світу потребує подальшого дослідження та ретельного вивчення через постійне оновлення світової економічної системи, нові виклики та зовнішні непередбачувані та складно детерміновані чинники впливу, зокрема пандемії, військові конфлікти тощо.

Мета статті полягає в аналізі впливу світової кризи, спричиненої пандемією COVID-19, на зовнішню торгівлю послугами Ісландії та виділення ключових характеристик, врахування яких було б корисним при побудові політики розвитку національної економіки з огляду на досвід Ісландії.

Виклад основного матеріалу. Аналіз зовнішньоторговельної діяльності варто почати з розгляду динаміки загального експорту й імпорту країни, а також

їхнього сальдо (див. рис. 1). З графіка видно, що до світової кризи, спричиненої пандемією коронавірусу і експорт, і імпорт Ісландії майже постійно зростали, так що в 2019 році вони були в 5,9 і 4,4 рази більшими, ніж у 2000 році. Однак у 2020 році інтенсивність зовнішньої торгівлі Ісландії, як і міжнародної торгівлі у світі загалом, сильно знизилася. Зовнішньоторговельний оборот країни зменшився на 522,4 млрд ісл. крон або на 20,4% порівняно з 2019 роком, причому більшого удару зазнав ісландський експорт (за рік він скоротився на 338,1 млрд ісл. крон або 25,0%), в той час як імпорт знизився на 184,3 млрд ісл. крон або 15,2%. У 2021 році експорт товарів і послуг Ісландії зріс на 229,7 млрд ісл. крон або 22,7% порівняно з попереднім роком і становив 92,0% від його найвищого значення, досягнутого в 2019 році. Щодо імпорту, то у 2021 році він збільшився на 271,4 млрд ісл. крон або 26,4% і досягнув свого максимального значення, перевищивши обсяг 2019 року на 7,2%.

Щодо динаміки сальдо зовнішньої торгівлі Ісландії, то протягом аналізованого періоду до 2009 року воно зазвичай було від'ємним. У 2009 році експорт вперше значно перевищив імпорт і позитивним сальдо торговельного балансу залишалося аж до 2020 року.

Поглиблюючи наш аналіз, доцільно також проаналізувати співвідношення товарів і послуг у експорті та імпорті Ісландії (див. рис. 2). В обох потоках товари зазвичай займали значну частку, ніж послуги. За 2000–2021 роки 54,6% експорту країни припало на товари, а на послуги відповідно 45,4%. Частка товарів у ісландському імпорті за цей період становила 65,1%, послуг – 34,9%. Бачимо, що частка послуг у вихідних потоках є більшою, ніж у вхідних. Більше того, протягом 2003–2017 років ісландці дедалі більше віддавали перевагу продажу послуг. В результаті у 2016 році вартість експортованих послуг перевищила вартість проданих за кордон товарів. У 2017 році частка послуг у експорті країни досягла свого максимуму на рівні 55,9%. Проте в 2020 році внаслідок закриття кордонів багатьма країнами світу частка проданих іноземцям послуг знизилася до 37,4% з 51,6% у 2019, адже обмеження в основному стосувалися переміщення фізичних осіб.

Щодо імпорту Ісландії, то, на відміну від експорту, не простежується жодної тенденції до зростання чи зниження частки купівлі послуг. Найбільша частка послуг у імпорті країни зафіксована в 2014 році (38,6%), а найнижча – в 2021 році (28,7%).

Розглянувши співвідношення товарів і послуг у зовнішній торгівлі Ісландії, тепер варто проаналізувати динаміку їхніх обсягів, а також відповідних сальдо (див. рис. 3). Як бачимо, торгівлі товарами здебільшого притаманне від'ємне сальдо, а торгівлі послугами – додатне, причому протягом 2009–2019 років величина сальдо послуг перевищувала величину показника для торгівлі товарами.

У 2019 році Ісландія продала послуг на суму 696,8 млрд ісл. крон, а товарів – на 653,4 млрд ісл. крон, що у 8,3 та 4,6 рази відповідно більше, ніж у 2000 році. У 2020 році через закриття кордонів більшістю країн-партнерів скоротилися всі чотири торговельні потоки, причому оборот послуг знизився більше, ніж оборот товарів (на 444,8 млрд ісл. крон або 39,3% та 77,6 млрд ісл. крон або 5,4% порівняно з 2019 роком

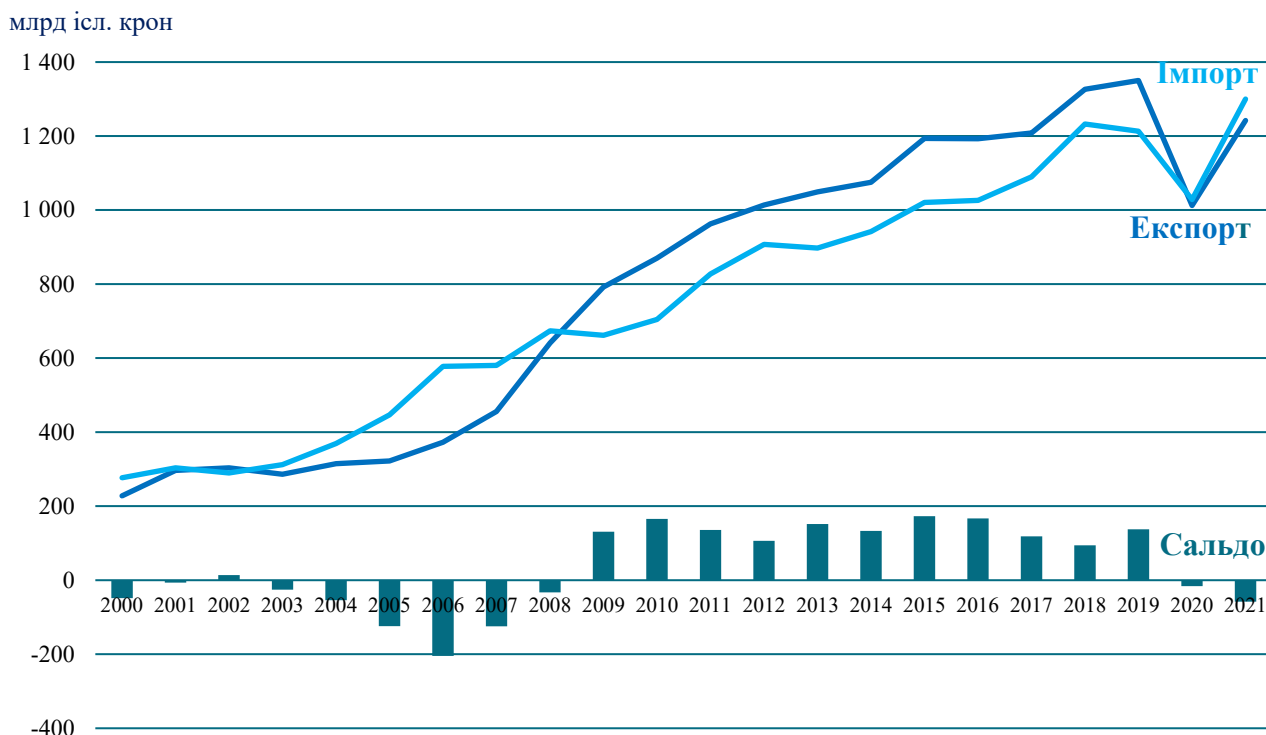

Рис. 1. Динаміка експорту, імпорту та сальдо зовнішньої торгівлі товарами та послугами Ісландії протягом 2000–2021 років

Джерело: побудовано авторами за даними [16]

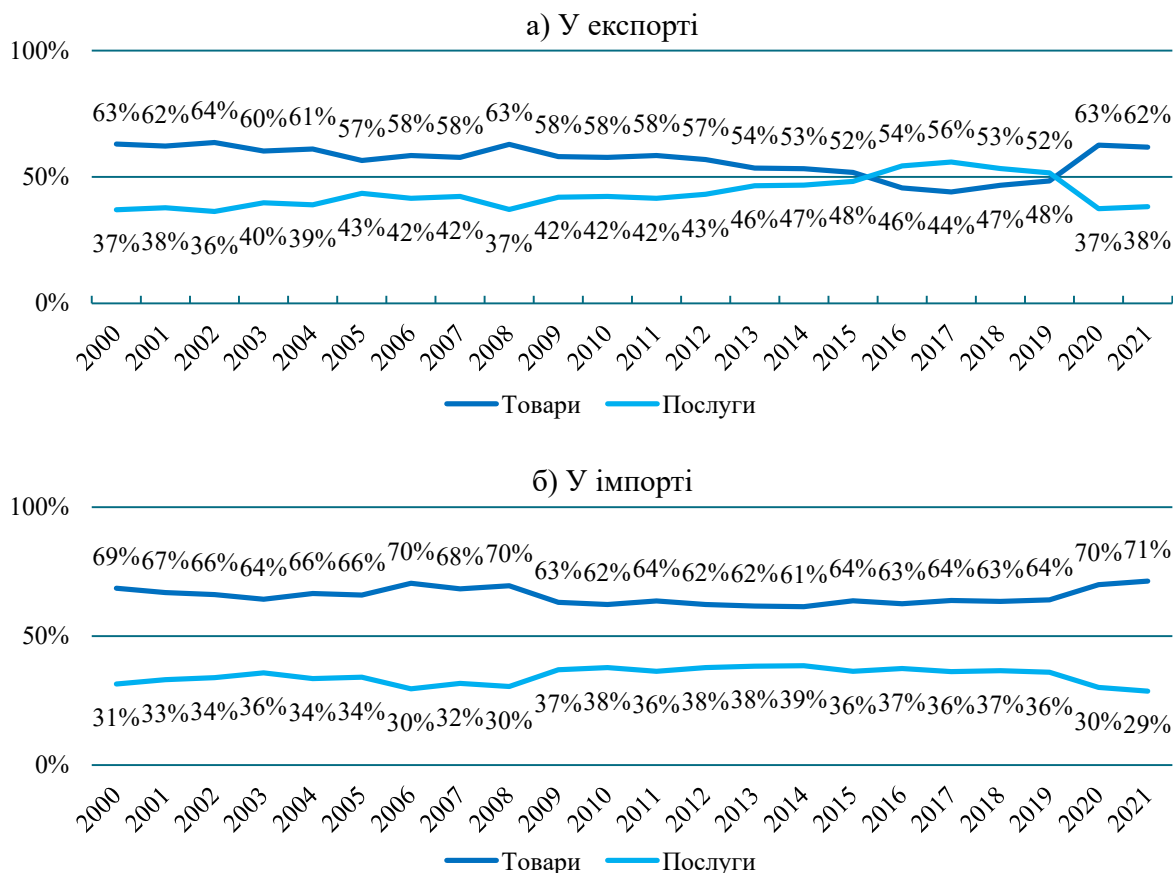

Рис. 2. Динаміка співвідношення товарів і послуг у зовнішній торгівлі Ісландії протягом 2000–2021 років

Джерело: побудовано авторами за даними [16]

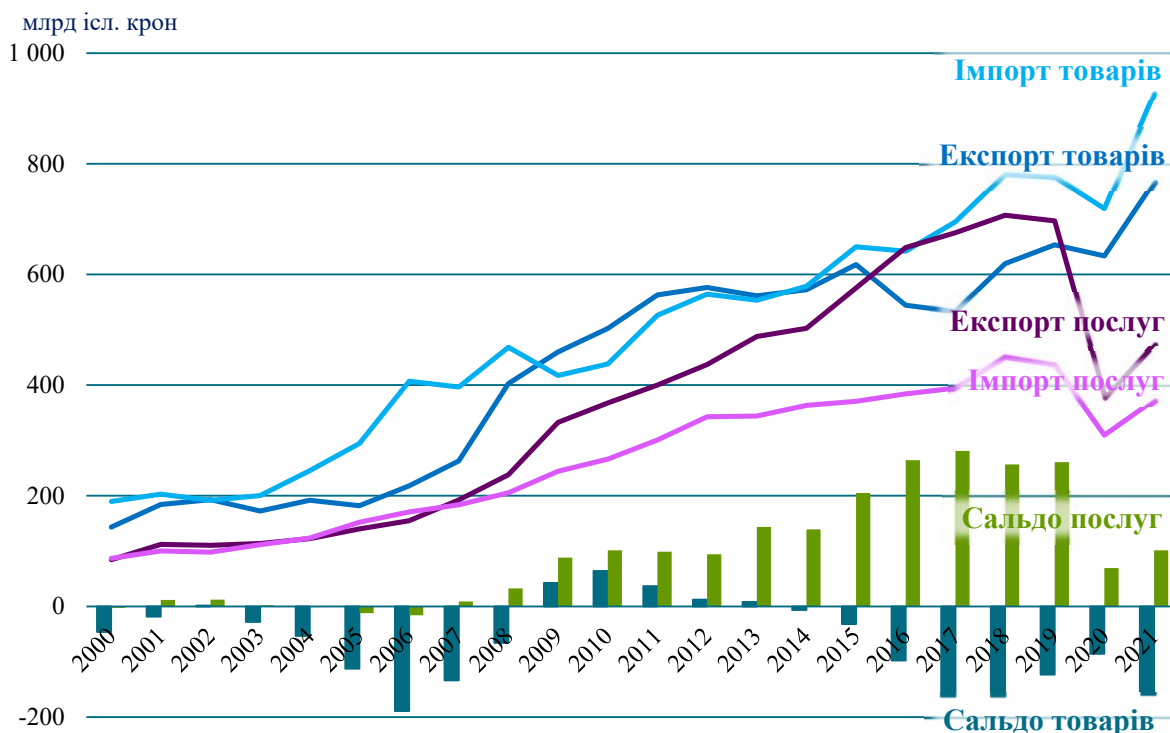

Рис. 3. Динаміка показників зовнішньої торгівлі товарами та послугами Ісландії протягом 2000–2021 років

Джерело: побудовано авторами за даними [16]

відповідно). Внаслідок пандемії COVID-19 експортери послуг зазнали найбільших збитків – за рік обсяг продажів впав на 318,0 млрд ісл. крон або 45,6%, а частка послуг у загальному обсязі зниження експорту країни у 2020 році становила 94,1%. Щодо купівлі послуг, то за рік вона скоротилася на 126,8 млрд ісл. крон або 29,1%, що становить 68,8% у загальному зменшенні імпорту того року. На противагу послугам, вихідні товарні потоки зазнали меншого зниження, ніж вхідні (20,0 млрд ісл. крон або 3,1% та 57,6 млрд ісл. крон або 7,4% порівняно з 2019 роком відповідно).

У 2021 році зовнішня торгівля Ісландії поживалася – загальний оборот виріс на 24,6% порівняно з попереднім роком, причому обсяг торгівлі товарами збільшився більше, ніж обсяг торгівлі послугами (25,3% та 23,1% відповідно). Обсяги експорту й імпорту товарів досягли своїх найвищих значень, а відповідні показники торгівлі послугами становили 67,1% для експорту та 82,8% для імпорту від своїх максимальних значень, досягнутих у 2018 році.

Щоб з'ясувати причину різкого зниження обсягу торгівлі послугами у 2020 році, ми розглянули її структуру в 2013 і 2019–2021 роках. В основному наш аналіз полягає в порівнянні структури 2019 і 2020 років. Однак, також ми врахували зміни, які відбулися у 2021 році, коли закордонні продажі послуг почали відновлюватись після кризи 2020 року. Крім того, для характеристики тенденцій у зміні структури експорту послуг, які були притаманні ісландській економіці протягом 2013–2019 років провели порівняльний аналіз показників 2013 і 2019 років. Чотирма видами послуг, що їх Ісландія експортувала й імпортувала в 2013 і 2019–2021 роках найбільше, були туристичні,

транспортні, інші ділові й інформаційні, комп'ютерні та телекомунікаційні (ІКТ), на які в ті роки припадало понад три четверти зовнішньої торгівлі послугами (див. табл. 1).

З 2013 по 2019 роки у Ісландії спостерігалось дуже значне зростання обсягу надання туристичних послуг (експорт зріс на 198,6 млрд ісл. крон, тобто в 2,5 рази). Крім того, помітні тенденції до збільшення обсягів продажу ІКТ (на 25,9 млрд ісл. крон, тобто в 2 рази) та інших ділових послуг (на 10,0 млрд ісл. крон або 26,1%). В 2019 році також вдалося надати більше транспортних послуг, однак приріст становить лише 6,7 млрд ісл. крон або 3,5% порівняно з 2013 роком. Обсяги ісландського експорту інших послуг навпаки скоротилися (на 31,9 млрд ісл. крон або 30,9%). Щодо імпорту, то варто виділити зростання обсягів туристичних (на 81,1 млрд ісл. крон або 78,0%) та ІКТ послуг (19,7 млрд ісл. крон або 97,1%). Обсяг купівлі в нерезидентів інших послуг майже не змінився, а транспортних та інших ділових послуг – дещо знизився (на 6,1% та 7,0% відповідно).

В результаті сумарна частка туристичних і транспортних послуг у експорті Ісландії зросла з 66,0% (27,0% і 39,0% відповідно) у 2013 році до 75,6% (47,4% і 28,2% відповідно) у 2019 році. А в імпорті – з 56,1% (30,2% і 25,8% відповідно) до 61,6% (42,4% і 19,1% відповідно). Частка інших послуг у експорті скоротилася з 21,2% у 2013 році до 10,3% у 2019 році, а в імпорті – з 17,7% до 14,3%.

Коли в 2020 році закрилися кордони більшості країн-партнерів саме туристичні та транспортні послуги зазнали найбільшого удару, оскільки вони орієнтовані на міжнародне переміщення фізичних осіб.

Таблиця 1

Динаміка структури зовнішньої торгівлі послугами в 2013 і 2019–2021 роках

Рік	2013	2019	2020	2021	2013	2019	2020	2021
Експорт послуг								
Вид послуг*	млрд ісл. крон				частка, %			
1. Туристичні	131,8	330,4	86,7	165,4	27,0	47,4	22,9	34,9
1.1. Особисті подорожі	126,9	322,1	84,6	161,4	26,0	46,2	22,3	34,0
1.2. Ділові подорожі	4,8	8,3	2,2	4,0	1,0	1,2	0,6	0,8
2. Транспортні	190,1	196,8	91,6	120,4	39,0	28,2	24,2	25,4
2.1. Повітряний транспорт	172,2	171,7	66,8	86,5	35,3	24,6	17,6	18,2
2.1.1. Пасажирський транспорт	145,6	139,6	26,2	37,8	29,9	20,0	6,9	8,0
2.1.2. Вантажний транспорт	18,7	16,0	30,6	36,4	3,8	2,3	8,1	7,7
2.1.3. Інший транспорт	7,9	16,1	10,0	12,3	1,6	2,3	2,6	2,6
2.2. Морський транспорт	15,5	21,2	20,1	28,8	3,2	3,0	5,3	6,1
3. Інші ділові	38,2	48,2	64,6	60,7	7,8	6,9	17,1	12,8
3.1. Технічні, торг. й ін. ділові	16,9	13,9	18,9	22,4	3,5	2,0	5,0	4,7
3.2. НДДКР	6,1	25,5	36,7	26,5	1,2	3,7	9,7	5,6
3.3. Проф. і управ. консалтинг	15,3	8,8	9,0	11,9	3,1	1,3	2,4	2,5
4. ІКТ	24,1	50,0	47,0	53,1	4,9	7,2	12,4	11,2
5. Інші	103,4	71,5	88,9	74,8	21,2	10,3	23,5	15,8
Всього	487,7	696,8	378,8	474,4	100	100	100	100
Імпорт послуг								
Вид послуг*	млрд ісл. крон				частка, %			
1. Туристичні	104,0	185,1	70,8	96,3	30,2	42,4	22,9	25,8
1.1. Особисті подорожі	83,3	149,4	60,2	80,9	24,2	34,2	19,4	21,7
1.2. Ділові подорожі	20,7	35,7	10,6	15,4	6,0	8,2	3,4	4,1
2. Транспортні	88,9	83,5	60,8	75,1	25,8	19,1	19,7	20,1
2.1. Повітряний транспорт	54,7	41,0	15,8	20,3	15,9	9,4	5,1	5,4
2.1.1. Пасажирський транспорт	36,4	18,3	2,9	5,3	10,6	4,2	0,9	1,4
2.1.2. Вантажний транспорт	1,5	1,7	2,0	2,4	0,4	0,4	0,6	0,7
2.1.3. Інший транспорт	16,8	21,0	10,9	12,6	4,9	4,8	3,5	3,4
2.2. Морський транспорт	28,3	35,1	36,8	45,3	8,2	8,0	11,9	12,1
3. Інші ділові	69,9	65,0	76,1	85,6	20,3	14,9	24,6	22,9
3.1. Технічні, торг. й ін. ділові	36,9	29,7	32,1	33,2	10,7	6,8	10,4	8,9
3.2. НДДКР	5,1	14,8	23,4	25,4	1,5	3,4	7,6	6,8
3.3. Проф. і управ. консалтинг	27,9	20,4	20,6	26,9	8,1	4,7	6,6	7,2
4. ІКТ	20,3	40,0	44,5	50,4	5,9	9,2	14,4	13,5
5. Інші	60,9	62,6	57,2	65,6	17,7	14,3	18,5	17,6
Всього	344,0	436,2	309,4	373,0	100	100	100	100

* Види послуг впорядковані за зменшенням обсягів сумарної зовнішньої в 2019 році.

** Підсумки можуть не збігатися через похибку при заокругленні.

Джерело: розроблено авторами за даними [16]

За рік особисті та ділові подорожі в експорті країни впали на 243,6 млрд ісл. крон або 73,7% і 6,1 млрд ісл. крон або 73,8% відповідно, а надання послуг пасажирського повітряного (70,9% від усього обсягу експорту транспортних послуг в 2019 році) й іншого повітряного транспорту (8,2%) знизилися на 113,4 млрд ісл. крон або 81,2% і 6,1 млрд ісл. крон або 38,2% відповідно. Саме це й стало причиною того, що в 2020 році продажі послуг нерезидентам скоротилися майже вдвічі.

Імпорт туристичних та транспортних послуг також сильно знизився, але меншою мірою ніж експорт, ставши однією з основних причин падіння купівлі послуг у нерезидентів майже на третину. В 2020 році особисті та ділові подорожі в імпорті Ісландії зменшилися на 89,2 млрд ісл. крон або 59,7% і 25,1 млрд ісл. крон або 70,3% відповідно, а послуги повітряного транспорту (49,1% від усього обсягу імпорту транспортних послуг в 2019 році) – на 25,2 млрд ісл. крон або 61,4%.

Зауважимо, що в умовах закриття кордонів для ефективного транспортування товарів краще уникати транзитних перевезень, оскільки через карантинні заходи митні процедури стали складнішими, а час очікування при перетині кордону збільшився. З цього логічно випливає обґрунтування причини зростання обсягу експорту послуг вантажного повітряного транспорту (за рік він зріс на 14,7 млрд ісл. крон або 91,6%). Імпорт даного виду послуг у 2020 році зріс на 0,3 млрд ісл. крон або 18,0% порівняно з 2019 роком.

Крім того, в 2020 році всі провідні фармацевтичні компанії світу здійснювали дослідження, намагаючись винайти вакцину від COVID-19, що стало однією з причин зростання надання послуг НДДКР на 11,3 млрд ісл. крон або 44,2%. З іншого боку ісландські компанії також збільшили закупівлю послуг з дослідження та розробки з-за кордону (на 8,6 млрд ісл. крон або 58,1%). У 2020 році доволі сильно збільшилися обсяги експорту технічних, торговельних і інших ділових послуг

(на 4,9 млрд ісл. крон або 35,5%), а також інших послуг (на 17,4 млрд ісл. крон або 24,4%). Щодо імпорту, то за рік інші ділові та ІКТ послуги загалом зросли на 11,1 млрд ісл. крон або 17,1% і 4,5 млрд ісл. крон або 11,1% відповідно, а інші послуги натомість знизилися на 5,4 млрд ісл. крон або 8,6%.

Через те, що основний удар у 2020 році в експорті прийняли на себе туристичні та транспортні послуги їхня сумарна частка знизилася на 28,6 в.п. до 47,1%, причому туристичний напрямок постраждав найбільше, втративши 24,5 в.п. Частки всіх інших видів послуг відповідно зросли. У 2019 році імпорт послуг характеризувався дещо меншими перекосами в структурі на користь туристичних і транспортних послуг. Як і в експорті, в імпорті в 2020 році ці два види послуг зазнали найбільшого падіння, однак зниження обсягів купівлі туристичних послуг з-за кордону надто сильно перебільшувало скорочення імпорту транспортних послуг. В результаті чого частка перших у структурі імпорту знизилася на 19,6 в.п., а других – навпаки зросла на 0,6 в.п. Частки всіх інших видів послуг також збільшилися. За підсумками 2020 року сумарна частка туристичних і транспортних послуг у імпорті Ісландії становила 42,5%.

У 2021 році, коли світ вже пристосувався до нових реалій, а карантинні обмеження були значно пом'якшені, зросла торгівля майже всіма видами послуг. Винятками стали лише надання інших послуг (експорт знизився на 14 млрд ісл. крон або 15,8%), НДДКР (падіння на 10,3 млрд ісл. крон або 28,0%), в результаті чого загальний обсяг продажу інших ділових послуг скоротився на 3,9 млрд ісл. крон або 6,1%. Щодо імпорту, то в 2021 році він здійснив приріст у всіх видах послуг.

На додаток окремо розглянули відновлення експорту та імпорту туристичних і транспортних послуг у 2021 році. За рік особисті та ділові подорожі в експорті Ісландії зросли на 76,8 млрд ісл. крон або 90,9% і 1,8 млрд ісл. крон або 83,0% відповідно. Однак вони все ще становили лише 50,1% і 48,0% від їхніх обсягів у 2019 році відповідно. Обсяг експорту послуг пасажирського повітряного транспорту збільшився на 11,6 млрд ісл. крон або 44,3%, а морського транспорту – на 8,7 млрд ісл. крон або 43,6%. За підсумками 2021 року вони становили 27,1% і 135,5% від їхніх обсягів у 2019 році відповідно. Щодо транспортних послуг загалом, то в 2021 році їх експорт збільшився на 28,8 млрд ісл. крон або 31,5% і становив 61,2% від показника 2019 року.

Як уже зазначалося раніше, структура імпорту Ісландії є більш гармонійною, однак все-таки в ній присутній перекис у сторону туристичних і транспортних послуг. Хоч у 2021 році й можна було спостерігати збільшення обсягів купівлі всіх видів послуг з-за кордону, однак приріст туристичних і транспортних послуг був найбільшим. На відміну від іноземних туристів, в тому числі в ділових справах, ісландці не поспішали виїздити з країни. За рік імпорт особистих і ділових подорожей збільшився на 20,8 млрд ісл. крон або 34,5% і 4,8 млрд ісл. крон або 45,2% відповідно. Вони все ще становили лише 54,2% і 43,1% від їхніх обсягів у 2019 році відповідно. Обсяг імпорту послуг пасажирського повітряного транспорту збільшився на 2,3 млрд ісл. крон або 80,3%, а морського транспорту – на 8,4 млрд ісл. крон або 22,9%. За підсумками 2021 року вони становили 28,8% і 128,9% від їхніх обсягів у 2019 році відповідно. Щодо транспортних послуг загалом, то в 2021 році їх імпорт збільшився на 14,3 млрд ісл. крон або 23,4% і становив 90,0% від показника 2019 року.

В результаті у 2021 році сумарна частка ісландського експорту туристичних і транспортних послуг виросла на 13,2 в.п. порівняно з 2020 роком і становила 60,2% (34,9% і 25,9% відповідно). А частки всіх інших видів послуг знизилися. В імпорті послуг таких значних структурних змін не відбулося, проте зросли частки як туристичних послуг, так і транспортних, а частки всіх інших видів послуг – знизилися. Приріст сумарної частки туристичних і транспортних послуг у імпорті Ісландії в 2021 році склав 3,4 в.п., а власне частка становила 46,0% (25,8% і 20,1% відповідно).

Висновки. Орієнтація Ісландії на розвиток туристичних і транспортних послуг надає країні серйозного поштовху для збільшення участі країни у світовому поділі праці та зростання добробуту населення. Однак світова криза, спричинена коронавірусом, показала, що поляризація зовнішньоторговельної діяльності країни може завдати сильного удару національній економіці в випадку різкої втрати можливості отримання доходів з галузей, котрі становлять значну частку в зовнішній торгівлі, як от туристичні та транспортні послуги в Ісландії (у 2019 році частка їх експорту й імпорту становила 31,0% від сумарної вартості обороту зовнішньої торгівлі країни). Це вкотре вказує на те, що національна економіка потребує диверсифікації та розумного балансування галузей отримання доходу.

Список використаних джерел:

1. Пахуча Е.В. Місце і розвиток міжнародної торгівлі в системі міжнародних економічних відносин. *Економіка та суспільство*. 2017. № 13. С. 118–123. URL: <https://cutt.ly/DNvXHZi> (дата звернення: 26.10.2022).
2. Сімахова А.О. Аналіз впливу зовнішньоекономічних чинників на добробут населення України в умовах світових інтеграційних процесів. *Маркетинг і менеджмент інновацій*. 2016. № 3. С. 263–271. URL: <https://cutt.ly/jNvC1Qx> (дата звернення: 27.10.2022).
3. Супрун Н.А., Боднарчук Т.Л. Еволюція концептуальних засад доктрини протекціонізму. *Економічна теорія*. 2013. № 4. С. 66–77.
4. Ханова О.В., Смаль В.В. Використання коефіцієнта компаративної переваги при дослідженні особливостей міжнародного економічного співробітництва України та країн центральної Європи (на прикладі Австрії, Швейцарії, Німеччини). *Вісник Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна*. 2014. № 1144. С. 81–84.
5. Голубова Г.В. Статистичний аналіз та прогнозування експорту України. *Статистика України*. 2018. № 2. С. 6–12.
6. Панченко В.Г., Резнікова Н.В. Від протекціонізму до неопротекціонізму: нові виміри ліберального регулювання. *Міжнародна економічна політика*. 2017. № 2 (27). С. 95–117.

7. Macroeconomic Consequences of Tariffs / D.Furceri et al. Washington, D.C. : International Monetary Fund, 2019. 57 p. URL: <https://cutt.ly/he7IPuK> (дата звернення: 27.10.2022).
8. B.U. Marchand. How does international trade affect household welfare?. *IZA World of Labor*. 2017. № 378. 11 p. DOI: 10.15185/izawol.378.
9. R. Garidzirai. The role of international tourism on foreign trade in the BRICS nations / eds. R. Meissner. *Cogent Social Sciences*, 2022. 11 p. DOI: <https://doi.org/10.1080/23311886.2022.2076792>.
10. H. Bjamason. The foreign trade of Iceland, 1870–1914: An analysis of trade statistics and a survey of its implications for the Icelandic economy ; University of Glasgow. ProQuest LLC, 2001. Vol. 1. 690 p. URL: <https://theses.gla.ac.uk/75791/1/13818527.pdf> (дата звернення: 26.10.2022).
11. F. Breedon, T.G. Pétursson. Out in the cold? Iceland's trade performance outside the European Union and European Monetary Union. *Cambridge Journal of Economics*, 2006. Vol. 30. № 5. P. 723–736. URL: <https://www.jstor.org/stable/23601900> (дата звернення: 26.10.2022).
12. The production and export structure of the Icelandic economy: An international comparison / B.G. Einarsson et al. Central Bank of Iceland, 2013. 21 p. URL: <https://cutt.ly/hNdIg7M> (дата звернення: 26.10.2022).
13. U. Böwer. Iceland's tourism eruption. *Iceland: Selected issues*. Washington, D.C. : International Monetary Fund, 2017. P. 4–11. URL: <https://cutt.ly/yNdXN8d> (дата звернення: 26.10.2022).
14. Zomchak L., Stelmakh A. ARIMA-model of Ukrainian Macroeconomic Indicators Forecasting. Emergence of public development: financial and legal aspects : Collective monograph. Agenda Publishing House, Coventry, United Kingdom. 2019. P. 213–221
15. Vdovyn, M., Zomchak, L. Export in services of Ukraine: pre-pandemic period, Covid-19 and war. *Věda a perspektivy*, 2022. 8 (15), 48–57. DOI: [https://doi.org/10.52058/2695-1592-2022-8\(15\)-48-57](https://doi.org/10.52058/2695-1592-2022-8(15)-48-57) Режим доступу: <http://perspectives.pp.ua/index.php/vp/article/view/2337/2339>.
16. Statistics Iceland. URL: <https://www.statice.is/> (дата звернення: 20.10.2022).

References:

1. Pakhucha E.V. (2017) Mistse i rozvytok mizhnarodnoi torhivli v systemi mizhnarodnykh ekonomichnykh vidnosyn [The place and development of international trade in the system of international economic relations]. *Ekonomika ta suspilstvo* [Economy and society] (electronic journal), no. 13, pp. 118–123. Available at: <https://cutt.ly/DNvXHZi> (accessed 26 October 2022).
2. Simakhova A.O. (2016) Analiz vplyvu zovnishnoekonomichnykh chynnykiv na dobrobut naselennia Ukrainy v umovakh svitovykh intehratsiynykh protsesiv [Analysis of the influence of foreign economic factors on the well-being of the population of Ukraine in the conditions of global integration processes]. *Marketynh i menezhment innovatsii* (electronic journal), no. 3, pp. 263–271. Available at: <https://cutt.ly/jNvC1Qx> (accessed 27 October 2022).
3. Suprun N.A., Bodnarchuk T.L. (2013) Evoliutsiia kontseptualnykh zasad doktryny protektsionizmu [Evolution of the conceptual foundations of the doctrine of protectionism]. *Ekonomichna teoriia*, no. 4. pp. 66–77. (in Ukrainian)
4. Khanova O.V., Smal V.V. (2014) Vykorystannia koefitsiienta komparatyvnoi perevahy pry doslidzhenni osoblyvosti mizhnarodnoho ekonomichnoho spivrobotnytstva Ukrainy ta krain tsentralnoi Yevropy (na prykladi Avstrii, Shveitsarii, Nimechchyny) [The use of the coefficient of comparative advantage in the study of the peculiarities of international economic cooperation of Ukraine and the countries of Central Europe (using the example of Austria, Switzerland, Germany)]. *Visnyk Kharkivskoho natsionalnoho universytetu imeni V. N. Karazina*. (in Ukrainian), no. 1144, pp. 81–84.
5. Holubova H.V. (2018) Statystychnyi analiz ta prohnozuvannia eksportu Ukrainy [Statistical analysis and forecasting of Ukraine's exports]. *Statistics of Ukraine*, no. 2, pp. 6–12.
6. Panchenko V.H., Reznikova N.V. (2017) Vid protektsionizmu do neoprotektsionizmu: novi vymiry liberalnoho rehuliuвання [From protectionism to neoprotectionism: new dimensions of liberal regulation]. *Mizhnarodna ekonomichna polityka*, no. 2 (27), pp. 95–117. (in Ukrainian)
7. D. Furceri, S.A. Hannan, J.D. Ostry, A.K. Rose (2019) *Macroeconomic Consequences of Tariffs* [Macroeconomic Consequences of Tariffs]. Washington, D.C.: International Monetary Fund, 57 p. Available at: <https://cutt.ly/he7IPuK> (accessed 27 October 2022).
8. B.U. Marchand (2017) How does international trade affect household welfare? [How does international trade affect household welfare?]. *IZA World of Labor*, no. 378, 11 p. DOI: <https://doi.org/10.15185/izawol.378>.
9. R. Garidzirai (2022) The role of international tourism on foreign trade in the BRICS nations [The role of international tourism on foreign trade in the BRICS nations] (eds. R. Meissner), *Cogent Social Sciences*, 11 p. DOI: <https://doi.org/10.1080/23311886.2022.2076792>.
10. H. Bjamason (2001) *The foreign trade of Iceland, 1870–1914: An analysis of trade statistics and a survey of its implications for the Icelandic economy* [The foreign trade of Iceland, 1870–1914: An analysis of trade statistics and a survey of its implications for the Icelandic economy]. University of Glasgow. ProQuest LLC, vol. 1, 690 p. Available at: <https://theses.gla.ac.uk/75791/1/13818527.pdf> (accessed 26 October 2022).
11. F. Breedon, T.G. Pétursson (2006) Out in the cold? Iceland's trade performance outside the European Union and European Monetary Union [Out in the cold? Iceland's trade performance outside the European Union and European Monetary Union]. *Cambridge Journal of Economics*, vol. 30, no. 5, pp. 723–736. Available at: <https://www.jstor.org/stable/23601900> (accessed 26 October 2022).
12. B.G. Einarsson, G. Emilsson, S.J. Haraldsdóttir, Ó.Ö. Klemensson, T.G. Pétursson, R.B. Sveinsdóttir (2013) *The production and export structure of the Icelandic economy: An international comparison* [The production and export structure of the Icelandic economy: An international comparison]. Central Bank of Iceland, 21 p. Available at: <https://cutt.ly/hNdIg7M> (accessed 26 October 2022).
13. U. Böwer (2017) Iceland's tourism eruption [Iceland's tourism eruption]. *Iceland: Selected issues*. Washington, D.C.: International Monetary Fund, pp. 4–11. Available at: <https://cutt.ly/yNdXN8d> (accessed 26 October 2022).
14. Zomchak L., Stelmakh A. (2019). ARIMA-model of Ukrainian Macroeconomic Indicators Forecasting. Emergence of public development: financial and legal aspects : Collective monograph. Agenda Publishing House, Coventry, United Kingdom, pp. 213–221.
15. Vdovyn, M., Zomchak, L. (2022). Export in services of Ukraine: pre-pandemic period, Covid-19 and war. *Věda a perspektivy*. 8 (15), 48–57. DOI: [https://doi.org/10.52058/2695-1592-2022-8\(15\)-48-57](https://doi.org/10.52058/2695-1592-2022-8(15)-48-57). Available at: <http://perspectives.pp.ua/index.php/vp/article/view/2337/2339>.
16. Statistics Iceland. Available at: <https://www.statice.is/> (accessed 20 October 2022).